

Trygghetsvandring

en vägledning

Innehåll

Sätt ner foten för ett tryggt, jämställt och demokratiskt samhälle.....	5
Den första nationella manualen	6
... för en förnyad metod	6
... och som avslutas med en fördjupningsdel.....	7
Att tänka på först.....	8
Förmötet.....	15
Förberedelser.....	15
Förslag på upplägg av första mötet.....	18
Andra mötet – vandringen.....	21
Förberedelser.....	21
Förslag på upplägg av en vandring.....	24
Att tänka på under vandringen.....	26
Frågor på vägen... ..	28
Avsluta vandringen med samling och fika.....	40
Upprätta och förmedla ett protokoll.....	40
Det avslutande mötet	42
Förberedelser.....	42
Förslag på upplägg av ett möte.....	43
Efter det avslutande mötet.....	45

Trygghetsvandring

– metod och fördjupad kunskap..... 46

Gör det bästa av metoden..... 47

Samtalsledaren är viktig..... 49

Allas rätt till det offentliga rummet..... 50

Trygghet handlar om demokrati..... 50

Kvinnor upplever större otrygghet än män..... 51

Trygghet för vem?..... 52

Grupper skilda förutsättningar..... 53

Belysning och trygghet..... 57

Grönska och trygghet..... 59

Var med och skapa ett tryggare samhälle..... 60

Vill du veta mer?..... 61

Sätt ner foten för ett tryggt, jämställt och demokratiskt samhälle

Många olika förvaltare ansvarar för utemiljön i ett område. Det kan vara fastighetsägare, kommunala förvaltningar, ansvariga för kollektivtrafiken, föreningar, boende och så vidare. Det är sällan som alla dessa möts, och det är ofta svårt för dem som bor och verkar i området att veta vart de kan vända sig med synpunkter. Förvaltarna i ett bostadsområde känner ibland inte heller till varandras ansvarsområden.

Trygghetsvandringar är en metod för att få alla dessa parter, boende och verksamma i området, att träffas tillsammans med en kunnig arrangör och samtala om hur området kan bli tryggare och mer trivsamt. Syftet är ett ömsesidigt utbyte av tankar och synpunkter och en chans att sprida information och diskutera konstruktiva idéer. Dialogen mellan medborgare och förvaltare är minst lika central som de fysiska förändringarna som kan bli det konkreta resultatet av vandringen.

Du har öppnat den här skriften för att du planerar att organisera en trygghetsvandring. Det innebär att du, tillsammans med boende och verksamma i området, går och tittar på vilka platser som inte är trygga och hur de skulle kunna bli tryggare. Det innebär också att du kommer att titta på vilka platser som upplevs som trygga och trivsamma, och försöka förstå varför.

Trygghet är viktigt. Hur trygga vi känner oss när vi lämnar vår bostad är avgörande för var och hur vi rör oss. Det påverkar vilka aktiviteter vi kan delta i, hur vi mår och vilka möjligheter vi har att möta andra människor. Stora skillnader i vår upplevelse av trygghet när vi rör oss ute, framför allt mellan kvinnor och män men också mellan andra grupper i samhället, innebär radikalt olika förutsättningar att leva våra liv. Känslan av att vara trygg nog att vilja röra sig utanför hemmet vid olika tider på dygnet och på olika platser, handlar i grunden om demokrati.

Genom att arrangera trygghetsvandringar skapar du förutsättningar för trygghet, lustfyllda möten och trivsamma miljöer. Runtom i Sverige finns flera framgångsrika exempel på hur trygghetsvandringar har lett till konkreta åtgärder. Trygghetsvandringen kan också inspirera till ytterligare engagemang och delaktighet. För att metoden ska vara en positiv kraft, krävs det att vandringen är väl förberedd, genomförd och att den följs upp. Denna skrift visar hur du går tillväga, steg för steg – före, under och efter vandringen.

Den första nationella manualen ...

Skriften du håller i handen är en manual som beskriver hur man arrangerar trygghetsvandringar. Sedan arkitekt Gerd Cruse Sonden på Tryggare och Mänskligare Göteborg utvecklade metoden i början av 2000-talet har flera kommuner producerat egna guider. Detta är dock den första nationella manualen och den har utformats för att passa miljöer i olika delar av landet. Om du utifrån den här manualen planerar att anordna en vandring kan det därför vara lämpligt att kontrollera om det finns riktlinjer eller checklistor för hur trygghetsvandringar går till i just din kommun.

Vi vill ge dig bästa möjliga stöd för att genomföra en bra trygghetsvandring och därför är det en ganska innehållsrik manual du har i din hand. Låt inte det avskräcka dig. Ditt första försök kanske inte blir precis som du tänkt dig men det kommer förhoppningsvis att bli roligt och lärorikt och med tiden kommer du att hitta det sätt som fungerar bäst för dig.

... för en förnyad metod ...

I denna manual har metoden för trygghetsvandringar utvecklats genom att integrera ett jämställdhetsperspektiv. Verktøyen för dialog och återkoppling har också utvecklats. Dessutom har vi integrerat andra aspekter av olika gruppers möjlighet att använda våra gemensamma miljöer. Manualen har tagits fram av Mia Andersson-Ek på Tryggare och Mänskligare Göteborg. Boverket och länsstyrelserna har gett stöd till arbetet genom regeringens satsning på att stärka

tryggheten i stads- och tätortsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv. Boverket, Tryggare och Mänskligare Göteborg och Brottsförebyggande rådet (Brå) har bidragit till skriften med sina respektive specialistkompetenser. Skriften är en samproduktion mellan Tryggare och Mänskligare Göteborg, Boverket och Brå.

Metoden går ut på att deltagarna möts vid tre tillfällen med två till tre veckors mellanrum. På så sätt ges deltagare och arrangörer tid att reflektera över och behandla de tankar som dyker upp på mötena. Den utsträckta tiden ger också utrymme för dialog där deltagarnas erfarenheter av sitt närområde tas tillvara.

... och som avslutas med en fördjupningsdel

Det behövs både kunskap och ett gediget arbete för att ordna en bra trygghetsvandring där jämställdhetsperspektiv och andra viktiga skillnader i individers förutsättningar beaktas. Manualen avslutas därför med en lättare fördjupning av de kunskaper du behöver ha i bakhuvudet när du planerar och genomför trygghetsvandringen. Läs därför hela manualen innan du börjar planera din trygghetsvandring!

Att tänka på först

Vandringar med olika syften

Trygghetsvandringar kan göras i många syften och på olika sätt. Ibland kan syftet vara att få en så bred och generell kunskap som möjligt om de boendes och andra aktivas synpunkter och kunskaper om området. Andra gånger handlar det om att se speciellt till en viss målgrupps behov eller en viss del av den fysiska miljön.

Trygghetsvandringar kan göras för att ge ett bra underlag för förändringar i området eller för att följa upp det kontinuerliga underhållet. Det finns exempel på skolvandringar och virtuella trygghetsvandringar där man med datorns hjälp går igenom miljöer som håller på att planeras. Självklart är det även bra att hålla trygghetsvandringar i både ljus och mörker så att både dag- och kvällsperspektiv kommer med.

När du planerar din trygghetsvandring behöver du alltså först bestämma dig för vilket syfte din vandring har och utifrån det anpassa vilka som bjuds in och hur vandringen läggs upp.

Beredskap att agera

Först av allt är det viktigt att du ser till att det finns beredskap hos kommunens förvaltningar och andra berörda aktörer att åtgärda en del av det som kommer fram under vandringen. Det måste också finnas en vilja att jobba vidare med viktiga frågor och möjliga konflikter som kan dyka upp under processen. Det kan handla om konflikter kring exploateringsplaner eller användandet av en viss plats.

Det är viktigt att processen är väl förankrad både i din organisation och hos övriga deltagare!

Deltagare

Boende och andra som arbetar i och använder området är viktigast. Sträva efter att så långt som möjligt få med människor av olika kön, ålder och etnicitet. Det är också bra att få med människor som befinner sig i olika livssituationer, har olika bakgrund och även olika former av funktionsnedsättningar.

Ibland kanske det är relevant att ha specifika enskilda grupper på en trygghetsvandring, exempelvis enbart kvinnor eller enbart män för att tydligare se skillnader i upplevelser eller för att underlätta samtal om vissa frågor.

Skaffa en karta som visar markägarna och förvaltarna i området. Det är väsentligt att få med så många som möjligt av dem på vandringen. Ta reda på vilka som är mest aktuella i sammanhanget, exempelvis kommunala förvaltningar, politiker, fastighetsförvaltare, sammanlutningar av hyresgäster, polis, näringsidkare, föreningar och andra aktörer.

Kanske har brevbärare, renhållningspersonal, konstnärer, tidningsbud eller hemtjänsten särskilda kunskaper. Bjud in dem! Finns det hemlösa kvinnor och män som brukar uppehålla sig i området? Ta också tillvara på deras kunskap. Någon gång kan det även vara bra att bjuda in en expert på belysning och grönområden.

Maximalt 20 personer är lämpligt att ha med på vandringen och helst fler boende än tjänstemän.

Rekrytering av deltagare

Använd din fantasi! Vilka medel tror du passar just dem som du söker? Kommunens webbplats kan användas för att bjuda in till möten och vandring. Be om hjälp med att sprida inbjudan och uppmuntra till anmälan genom att ta kontakt med kvartersvärdar, fastighetsskötare och föreningar för boende. Kontakta förskolor, barnavårdscentraler och skolor.

Fundera över hur din inbjudan är anpassad till olika grupper. Det har exempelvis betydelse **var** den annonseras ut och **hur** inbjudan formuleras. Se även till att tider för träffar går att förena med ett omsorgsansvar.

Hundägare, motionärer, pensionärer och småbarnsföräldrar rör sig ofta mer än andra utomhus – finns det sätt att söka upp dessa grupper och bjuda in dem?

Sprid information om vandringen brett, djungeltelegrafen är ett effektivt sätt att nå människor – sprid bland personal på förvaltningar, grannar eller kanske via sociala medier. Bjud också in invånare som tidigare har hört av sig med synpunkter.

Uppmuntra dem som inte kan gå med att ge sina synpunkter via brev, telefon eller webbplatsen och glöm inte att förmedla resultatet av vandringen till dem efteråt.

Informera redan från början om att det kommer att vara tre möten och när de kommer att hållas. Ta gärna upp anmälningar och be om e-postadress och telefonnummer.

Kontakta varje deltagare dagen innan det första mötet för att påminna och hälsa välkommen. Att ta upp anmälningar är ett bra sätt att både se till att få med tillräckligt många personer och att olika grupper är representerade.

Statistik

Det finns många typer av statistik som kan vara intressant att plocka fram inför mötena. Befolknings- och boendestatistik, trivsel-, trygghets- och olycksfallsundersökningar samt brottsstatistik. Försök att bryta ned statistiken till gruppnivå för att kunna urskilja skillnader i utsatthet mellan olika grupper.

Könsuppdelning finns ofta med i statistik och kan vara viktig att uppmärksamma. Leta även efter uppdelning på exempelvis ålder, social utsatthet och de olika grupper som är särskilt utsatta för hatbrott.

Be den lokala polisen om statistik över anmälda brott i området. Vad är det för brott som sker? Drabbar det kvinnor och män i lika stor utsträckning? Vilka är förövarna? Be också polisen att under vandringen berätta om var de eventuella brotten inträffar. Då kan ni på plats diskutera vilken betydelse den fysiska miljön har och också resonera om hur den kan förändras.

Tänk på att anmäld brottslighet och upplevelse av trygghet och otrygghet inte alls behöver hänga ihop. Tänk också på att vissa sorters brott (till exempel bilstölder och bostadsinbrott) anmäls oftare än andra sorters brott (till exempel klotter och trakasserier) och att statistik därför kan vara missvisande.

Det är viktigt att prata om brottslighet och säkerhet på ett sådant sätt att man inte förstärker känslan av otrygghet. Om du ber en representant från polisen att prata under vandringen, kan det vara viktigt att dessförinnan resonera med honom eller henne om syftet med vandringen.

Samtalsledaren

Mötet och samtalet mellan deltagare i trygghetsvandringen – boende, förvaltare och tjänstemän från kommunen – är de viktigaste delarna av konceptet. Därför är det önskvärt att den som leder mötena har en vana av att leda gruppsamtal. Det är samtalsledarens uppgift att se till att samtalet är öppet och involverar alla deltagare, att de boendes synpunkter blir styrande för diskussionerna så att inte tjänstemännen tar över.

Samtalsledarens uppgift är också att se till att positiva och trygga platser och konstruktiva idéer i området lyfts fram och diskuteras. Det är viktigt att trygghetsvandringen blir en positiv kraft och inte skapar eller förstärker otrygghet bland deltagarna.

Samtalsledaren behöver några personer som hjälper till med praktiska saker som mötesanteckningar och fotograferande. Se ”Samtalsledaren är viktig” på sidan 51.

Förmötet

Det första mötet består av en introduktion till ämnet trygghet, arbete i smågrupper samt en sammanställning av de synpunkter som kommit upp under mötet och som sedan ligger till grund för planeringen av vandringen under andra mötet.

Förberedelser

Kartor och annat arbetsmaterial

Ta fram kartor över området där vandringen är tänkt att hållas. Tänk på att alla inte är vana kartläsare och att det därför är viktigt med kartor som är så lätta att förstå som möjligt. En flygbild med gatunamn kan vara lämplig om det finns.

Använd kartbilder som är begränsade till just det området där ni tänkt er att vandra. Risken är annars att de ger intryck av att vandringen täcker in ett större område och att deltagarna blir besvikna när den inte gör det.

Till arbetspasset med kartorna behövs även färgpennor och post-it lappar, allt i samma fyra färger. Kontrollera att det går att måla med pennorna på kartorna. Det kan också vara bra med en enkel lapp till varje grupp med uppgiften och färgernas olika betydelse för att undvika förvirring under arbetets gång. För en beskrivning av arbetspasset se "Förslag på upplägg av första mötet" på sidan 20.

Introduktion till ämnet – bildvisning och samtal

Förbered en introduktion till ämnet trygghet och hur upplevelsen av trygghet, liksom den faktiska utsattheten, varierar mellan olika grupper. Exempelvis kan mötet inledas med en presentation i ord och bild med grundläggande information som syftar till att väcka tankar och få deltagarna att se utanför sin egen definition och känsla av trygghet.

Det är viktigt att resonera om att olika grupper ofta har olika upplevelser av och menar olika saker med trygghet. Speciellt stora och tydliga är dessa skillnader när det gäller kön och det är därför viktigt att prata specifikt om kvinnor och mäns skilda upplevelser och utsatthet. Det är också viktigt att diskutera om exempelvis ålder, funktionsnedsättningar, etnisk och kulturell bakgrund samt könsuttryck ger olika upplevelser.

En grundläggande introduktion till ett jämställdhetsperspektiv på trygghet samt skillnader i gruppers förutsättningar att röra sig på gemensamma platser finns längst bak i denna skrift. Där kan du hämta inspiration till en enkel presentation.

När du gör presentationen kan det vara bra att tänka på att använda fler bilder och färre ord. Använd gärna foton från närområdet och eventuellt andra bilder som visar exempel på platser som upplevs som trygga och otrygga. Berätta också gärna om områdets historik och varför det ser ut som det gör samt vilka tankar som låg bakom förändringar som gjorts.

Syftet är att få deltagarna att börja prata om närområdet och sina egna erfarenheter. Ställ därför gärna frågor till deltagarna om deras upplevelser av de bilder från närområdet som ni visar. Anpassa språket och längden till den aktuella gruppens förutsättningar.

Fika

En fikapaus ger en trevlig chans att sträcka på benen, rensa huvudet och att prata med alla deltagare. Det ger även en stunds reflektion och bearbetning av intrycken.

Tänk på att ta hänsyn till allergier och dylikt. Ett bra tips är att också ha vegetariska alternativ om det bjuds på smörgås, då undviks enkelt att en del kan känna sig utestängda på grund av etiska eller religiösa övertygelser.

Frivilliga krafter

Undersök före mötet om det finns frivilliga krafter som kan vilja vara mer aktiva i området. Kan föreningar eller grupper ”adoptera” vissa grönområden? Fråga deltagarna om de är intresserade av att organisera någon aktivitet eller verksamhet.

Det här är frågor som kan behöva mogna och funderas över. Därför är det bra att så ett tankefrö redan tidigt och sedan ta upp frågan igen på ett senare möte.

Vandrarens skrift

Till denna manual finns en kortfattad skrift för vandraren, Trygghetsvandring – tankar på vägen. I den finns en kort förklaring av metoden och ett batteri med frågor och reflektioner att ha med sig under vandringen. Det är lämpligt att dela ut denna skrift i samband med det första mötet.

Förslag på upplägg av första mötet

Mötet öppnas med ett välkomnande och en presentation av arrangörerna. Berätta om dagens upplägg och håll en kort presentationsrunda med alla deltagare. (cirka 10 minuter)

Därefter hålls en introduktion till ämnet trygghet. Utgå gärna från innehållet i den här skriftens fördjupningsdel. Det är viktigt att resonera om att olika grupper ofta har olika upplevelser av och menar olika saker med trygghet.

Gör en presentation med exempelvis några bilder från närområdet. Använd historiska bilder om det finns. Det är också bra att visa exempel på trygga och otrygga platser. Introducera även deltagarna till de förändringar som skett i området tidigare.

Tanken är att få igång ett samtal om närområdet och deltagarnas erfarenheter. Ställ frågor till åhörarna om deras upplevelser av de bilder från närområdet som visas. (cirka 25 minuter)

Dela sedan in deltagarna i grupper med fyra till fem deltagare. Fundera över hur grupperna bäst delas in för att gynna ett bra samtal. Varje grupp får en mindre karta, fyra färgpennor och fyra färger på post-it lappar – exempelvis röd, rosa, grön och blå.

Förklara att grupperna sinsemellan ska diskutera vilka platser i området som de tycker är trivsamma respektive otrivsamma. Det kan handla om trygghet, estetik, känsla av tillhörighet, var det brukar vara folksamlingar och liknande.

Dessa platser markeras sedan på kartan. Grupperna använder post-it lappar i samma färger för att kunna göra korta kommentarer till platserna, exempelvis ”fin grönska” eller ”folktomt efter kl. 18”.

Grön – trivsamt dagtid Blå – trivsamt kvälls-/natt-tid

Röd – otrivsamt dagtid Rosa – otrivsamt kvälls-/natt-tid

När grupperna har arbetat med kartorna i 20 minuter är det lämpligt att avbryta med att erbjuda fika. Därefter arbetar grupperna ytterligare 20 minuter med kartorna.

Sammantaget arbetar smågrupperna i cirka 40 minuter.

När tiden är slut går alla deltagare gemensamt igenom de markeringar som grupperna har gjort på kartorna. Fråga hur de har tänkt och om det är något som de vill utveckla. Markera under samtalet de olika gruppernas punkter på en större karta som är uppsatt så att alla deltagare kan se den.

När alla gruppernas kartor har behandlats görs en kort genomgång av vad som kommit fram och vilka platser som utmärkt sig. Berätta också att kartan kommer att ligga till grund för vandringsrutten under nästa möte. (cirka 20 minuter)

Avsluta mötet med att tacka alla som deltagit och berätta vad som kommer att hända på nästa träff (vandring med förvaltare och eventuellt polis, tid och plats). Dela ut skriften som är riktad till vandrarna och be dem att läsa igenom den innan vandringen. (cirka fem minuter)

Totalt tar detta upplägg en timme och 40 minuter. Räkna med att ett eller flera moment drar ut på tiden så att de beräknade två timmarna ändå kommer att fyllas upp.

Ibland kan det under mötets gång startas en diskussion som känns viktig och som drar ut på tiden. Det kan då vara lämpligt att fråga deltagarna om de vill stanna kvar längre för att slutföra diskussionen eller om det är bättre att den avbryts och eventuellt tas upp igen vid ett senare möte.

Andra mötet – vandringen

Andra mötet utgör själva vandringen. Den inleds med en kort samling och sedan går gruppen eller grupperna iväg på en förutbestämd tur och tittar på och diskuterar området. Efter vandringen samlas deltagarna för fika och sammanställning av eventuella ytterligare synpunkter.

Förberedelser

Lägg upp vandringsrutten

Det är bra att vandra på de platser och stråk där invånarna oftast rör sig. Planera vandringsrutten för att få med så många som möjligt av de platser som markerades på första mötet.

Om gruppen är större än tio personer kan det vara lämpligt att dela in den i mindre grupper som går olika stråk. Genom att dela in i mindre grupper täcks ett större område in liksom fler av de platser som markerades under första mötet.

Fundera då på om det finns vinster med att exempelvis dela in i grupper med bara kvinnor och bara män. Att röra sig i samma område men i enkönade grupper kan ge en bild av eventuella skillnader och likheter. Fråga i så fall gruppen om det finns ett intresse av en sådan uppdelning.

Reflektera över resultatet i helgrupp efter vandringen och samtala om vad som kommit fram och vad orsakerna kan vara.

Vandringen ska vara någon kilometer som längst eftersom gruppen kommer att stanna många gånger under vägen. Beräkna vandringen till ungefär 60–90 minuter, eventuellt kortare vid dåligt väder eller om det finns deltagare som inte orkar röra sig så långt.

Beroende på deltagarnas förutsättningar kan det vara lämpligt att dela upp i en grupp som går en kortare runda och en som går en längre. Försök att se till att deltagarna får gå med på de rutter som de har mest intresse av.

Tänk på att samma plats upplevs olika på natten och dagen, liksom vid olika tidpunkter på året. Tänk även på att titta på stråk i första hand och platser i andra hand – det viktigaste är att människor känner sig trygga att röra sig till och från platser, inte att varje enskild plats i området måste kännas trygg. Sedan är självklart vissa enskilda platser viktigare än andra, till exempel platser där folk möts eller platser som är viktiga för framkomligheten.

Anteckningar

Utse i förväg personer som skriver och fotograferar i varje grupp. Det är bra med flera personer som antecknar för att få med så mycket av samtalen som möjligt.

Tänk på att alla inte behöver vara överens om en synpunkt för att den ska hamna i minnesanteckningarna. Anteckna åsiktsskillnader och diskussioner – de är minst lika viktiga och intressanta som enighet. Anteckna också skillnader som kan ses mellan olika grupper, exempelvis skillnader i män och kvinnors upplevelser eller synpunkter.

Poängen med trygghetsvandringen är att samla olika människor med olika erfarenheter och åsikter för att täcka in så många aspekter av trygghet som möjligt. Ta vara på konflikter och olikhet. Frågan är ju hur vi kan åstadkomma att så många som möjligt känner sig trygga och trivs i området. För att kunna göra det behöver vi lyssna på olika röster.

Karta och kamera

Det är bra med en karta till varje vandrare. Om det finns kunskap i geografiska informationssystem (GIS) är det lämpligt att använda den. Det kan även vara lämpligt att markera vilka som förvaltar varje område, så att ansvar lätt går att utläsa redan på vandringen. Kanske behövs det också en förklaring av symboler om sådana används på kartan. Tänk på att även dessa kartor ska vara enkla att förstå för dem som deltar på vandringen.

Kamera är ett viktigt redskap, helst en som tar bra bilder i mörker. Om en sådan inte finns går det bra att kompletteringsfotografera dagen efter vandringen. Huvudsaken är att det finns bilder på de platser som diskuterats att lägga in i protokollet.

Förslag på upplägg av en vandring

Börja med en samling med fika och en presentation av alla som deltar. Ge en kort beskrivning av hur vandringen ska gå till, den kommande processen, lite om kommunens och områdets organisation och några sammanfattande ord om området och dess historia.

Ta gärna chansen att informera om vilka förvaltare som finns i området, hur beslut som rör området tas och på vilka sätt medborgare kan vara med och påverka. Här är det även bra att nämna planer för området eller pågående projekt i den fysiska miljön. Fråga deltagarna om de känner till fler saker som är på gång i området.

Om deltagarna är så många att det är lämpligt med mer än en grupp görs en gruppindelning. Fundera då över gruppindelningen. I varje grupp ska det finnas en samtalsledare från arrangören, minst en som antecknar synpunkter och en som fotograferar.

Under vandringen görs förbestämda stopp på de ställen som pekats ut under första mötet samt på andra givna mötes- eller konfliktpunkter. Dessutom stannar gruppen till och diskuterar platser som pekas ut av deltagarna under tiden. Det finns frågeställningar under rubriken ”Frågor på vägen...” som är bra att ha med sig och titta i under vandringen.

När vandringen är klar samlas hela gruppen igen. Den eller de personer som har antecknat går igenom anteckningarna och deltagarna hjälps åt att komma ihåg om det är något som saknas eller om det dykt upp nya tankar som ska med. Det kan vara bra att låta ordet gå runt i varje grupp så att alla får möjlighet att göra sin röst hörd. Summera vad som är trivsamt och funktionellt. Identifiera de platser som utgör problem.

Berätta om arbetsgången framöver och kom överens om vem som gör vad, till exempel vilka som ansvarar för de olika platserna och när de förväntas lämna svar på synpunkterna.

Därefter avslutas mötet med ett tack och information om när det avslutande mötet kommer att vara och vad som sker då.

Att tänka på under vandringen

Människan är viktigast

Utemiljön med sina byggnader, gator, parker och grönska är ramar kring människors liv. Det är viktigt att ramarna fungerar så att människor kan leva sina liv så bra som möjligt, träffa andra och göra saker tillsammans, men även kunna röra sig på egen hand. Att alla människor känner sig trygga nog att röra sig på offentliga platser handlar i grunden om att skapa ett demokratiskt samhälle.

Det är viktigt att titta på vilka mötesplatser det finns i området och om de är tillgängliga för alla. Ta vara på de platser där människor samlas spontant och se om det finns kvaliteter på de platserna som kan utvecklas. Titta på de trivsamma platserna och på de ställen där det är mindre trivsamt. Fundera på hur man bäst kan lära av de trivsamma platserna och tillämpa det kunnandet på de platser som är mindre trivsamma.

Tänk på att informationstavlor och dylikt kan göra att folk samlas och kanske också börjar prata med varandra. Information får bäst effekt om den finns där många olika grupper passerar och helst även stannar till. Titta på var det finns information i området och om den finns på bra ställen.

Gå på känslan

På en trygghetsvandring är det viktigt att alla deltagare känner efter ordentligt och försöker minnas hur det känns att vistas ensam på de olika platserna vid olika tider på dygnet, men också vid olika årstider. Ge deltagarna tid att fundera och sätta ord på känslorna. Hur och varför uppstår känslor av trygghet och otrygghet? Kön, ålder, personliga erfarenheter och andra faktorer gör upplevelsen olika – dra nytta av det!

Resonera kring om det finns någon grupp som använder platsen mer än andra och hur det i så fall påverkar hur människor uppfattar platsen. Diskutera även om det finns några som saknas på platsen och vad det kan bero på.

Många perspektiv

Kvinnor och män upplever platser olika – hur kan de olika platserna tolkas med kvinnors respektive mäns ögon? Försök att också förstå området ur barns, ungdomars, äldres, funktionsnedsattas samt olika kulturella och sociala gruppers perspektiv. Fundera även på om det finns grupper som är speciellt utsatta för hatbrott i området, till exempel transpersoner eller olika etniska och religiösa grupper. Tänk på att ta med deras perspektiv i vandringen.

Se rubriken ”Gruppers skilda förutsättningar” på sidan 55.

Mänsklig närvaro

Det mesta som handlar om trygghet har att göra med mänsklig närvaro. Det är viktigt att det finns en variation av andra människor i närheten.

Alternativa vägar

En gångväg som är vacker och tilltalande i dagsljus kanske upplevs som mörk och otrygg i mörkret. Det är bra att ha olika alternativ att välja mellan på väg till skolan, busshållplatsen eller torget.

För att kunna välja dessa alternativ behövs dels **kunskap om dem** – med andra ord tillräckligt god skyltning och orienteringsanvisningar – och dels behöver de alternativa vägarna **ha god tillgänglighet** även för personer med funktionsnedsättningar, barnvagnar och för de som behöver kunna sätta sig och vila då och då under vägen.

Ta vara på det trivsamma

Tänk på att det är väsentligt att notera det som är vackert, trivsamt och tryggt. Värna om detta i området. Det gäller att se det som fungerar och använda sig av den kunskapen i förändringsarbetet av mindre väl fungerande platser.

Fundera och diskutera vad det är som gör att vi trivs på den trivsamma platsen. Upplever olika deltagare samma saker som trivsamma eller skiljer det sig åt inom gruppen?

Frågor på vägen...

Det finns mycket att titta på och diskutera under en vandring. Här följer ett antal viktiga frågor. Det går att fokusera på några av dem, men läs alla så att inte viktiga värden tappas bort.

Att titta på i hela området

Håll ögonen öppna för sådant som dyker upp under vägen. Se det unika i just ert område!

- Hur ser området ut i sin helhet?
- Var finns de vackraste och de fulaste platserna?
- Var behövs det bättre skötsel?
- Finns det skadegörelse? Var?
- Hur ser träd, buskar och annan grönska ut i området?
- Behövs det rensning och gallring för bättre sikt?
- Var behövs det mer grönska för att höja trivseln? Vilken sorts grönska?
- Är det lätt att hitta i området? Behövs det kartor och skyltar? Finns det informationstavlor?
- Är belysningen på rätt plats och är den funktionell?
- Är det ljust där det behövs? Behövs det kompletteringar?
- Var får det finnas mörker?
- Hur fungerar markbeläggning, trappor och räcken? Behövs det åtgärder?
- Kan området skapa problem för personer med olika funktionsnedsättningar (syn-, hörsel-, rörelse-, allergi- och orienteringsproblem)?
- Finns det tillräckligt med – eller för många – parkbänkar och papperskorgar? Hur ser de ut?

- Finns det trafikleder eller andra inslag i miljön som skapar barriärer?
- Hur är det mänskliga livet i området? Finns det mötesplatser för alla?
- Vilka använder mötesplatserna?
- Vad kan de boende och verksamma själva bidra med i området?
- Behövs det fler bostäder, butiker, dagis, kulturscener, kolonilotter, arbetsplatser eller andra viktiga funktioner?

Områdets struktur

Den fysiska strukturen har stor betydelse för hur området fungerar. Trafikleder kan separera och skapa barriärer mellan närliggande platser. Vackra parkområden kan kännas otrygga i mörkret.

- Hur ser det ut i ert område?
- Behöver något förändras? Vad saknas?
- Vad är möjligt att förbättra på kort och på lång sikt?

Gång- och cykelvägar

Gång- och cykelvägarna är områdets ”blodomlopp”. De måste kännas trygga och trivsamma, annars vill folk inte vara ute vilket kan leda till ökad otrygghet.

- Vilka gång- och cykelvägar är viktigast? Använder olika grupper skilda stråk? Leta också efter spontana gångvägar. Hur fungerar de och vad behöver förbättras?
- Ligger gång- och cykelvägarna i närheten av bostadshus, verksamheter och bilvägar eller i parkområden? Vilket är tryggast?
- Finns det alternativa vägar att välja på i dagsljus och mörker?
- Finns det bostadsfönster eller befolkade verksamheter nära gång- och cykelvägarna?
- Finns det kvällsöppna aktiviteter i anslutning till gång- och cykelvägarna?
- Var går det att köra moped utan att störa?
- Hur är det på vintern?

Gator med biltrafik

Många kvinnor, men även män, väljer att gå utefter bilvägar för att det känns tryggare i mörkret.

- Finns det trottoarer och säkra och användbara övergångsställen?
- Hur är ljudmiljön – bullrar det för mycket?
- Finns det partier mellan bebyggelsen som är ödsliga och där sikten är skymd? Vad kan man göra åt det?
- Är gatubelysningen tillräcklig och jämn eller bländar den?
- Är det lätt att se mötande människor?
- Bör biltrafiken förändras eller läggas om i området?
- Är hastigheten lagom? Om inte, hur kan den ändras?

Hållplatserna

Vi vill vara trygga både på väg till och på själva hållplatserna annars kanske vi hellre stannar hemma eller väljer ett annat sätt att förflytta oss.

- Använder olika grupper kollektivtrafik i lika stor utsträckning?
- Var ligger hållplatserna i förhållande till andra funktioner i området?
- Hur är de utformade och omhändertagna?
- Hur känns det att stå där och vänta? Finns det reklam som känns stötande? Finns den information som behövs?
- Finns det sittmöjligheter?
- Finns det skydd mot regn, vind, sol och snö?
- Finns det bostadsfönster eller biltrafikanter som har uppsikt över hållplatserna?
- Hur tar man sig till hållplatserna – är gångvägarna dit trygga, trevliga och tillgängliga? Finns det skillnad på hur olika grupper väljer att ta sig dit?
- Finns det flera alternativa vägar att ta sig till och från hållplatserna och är de tillgängliga för alla?

Torg

På torget vill vi kunna uträtta ärenden, möta andra människor och känna oss trygga.

- Är torget vackert och välskött så att människor i området kan känna sig stolta över det?
- Finns det bostäder i anslutning till torget?
- Finns det trygga och trevliga platser på torget?
- Finns det några självklara och tydliga mötesplatser?
- Kör det bilar på eller vid torget och finns det fungerande parkeringsplatser?
- Finns det platser på eller kring torget som är dolda och otrygga?
- Finns det personer som betyder mycket för torget?
- Finns det outnyttjade lokaler på torget? Hur skulle de kunna användas?
- Vilka tider på dygnet används torget och av vilka grupper?
- Hur kan torget bli mer levande? Hur kan människor engagera sig i frågor som rör torget? Diskutera!

Parkeringsplatser

På parkeringsplatser och i parkeringshus begås ibland brott och det är inte ovanligt att folk upplever dessa platser som otrygga.

- Hur är parkeringsplatserna utformade?
- Finns det skillnader i upplevelser mellan kvinnor och män?
- Finns det bostadsfönster eller arbetsplatser som har överblick över parkeringsplatserna – eller ligger de utom synhåll?
- Finns det skymmande murar, buskar eller byggnader?
- Är parkeringsplatserna uppdelade i mindre enheter?
- Parkeras bilar på olämpliga platser?
- Vilka använder garagen och när på dygnet används de? Finns det skillnad i olika gruppers upplevelser?
- Är det bra belysning på parkeringsplatser och i garage?
- Finns det hissar i anslutning till parkeringsplatserna? Hur är de i så fall utformade? Används de? Skulle de kunna göras annorlunda, till exempel ha genomskinliga sidor eller dylikt?
- Hur ser vägen till och från parkeringsplatserna ut?

Gångtunnlar

Gångtunnlar är byggda för trafiksäkerhet men upplevs av många som otrygga. En del, framför allt kvinnor, korsar hellre en starkt trafikerad väg än går genom en mörk tunnel.

- Är det fri sikt genom gångtunneln eller upplevs den som mörk, lång och trång?
- Finns det skymmande buskar, murar eller buskage vid ingångarna till gångtunneln?
- Finns det alternativa vägar?
- Finns det säkra ställen där man kan korsa trafikleden i gatuplan?
- Hur luktar det?
- Finns det skillnader i upplevelser mellan kvinnor och män?
- Vad är möjligt att göra för att tunneln ska bli mer trivsamt?
- Går det att ta bort gångtunneln? Vad skulle behövas istället?

Bostadsgårdar och entréer

Vi delar gårdar och entréer med våra grannar. Här vill vi känna oss hemma.

- Hur kan boende känna trygghet och trivsel på sin gård och vid sin entré?
- Hur ser bottenvåningarna ut?
- Skapar fönster och entréer trygghet?
- Var ligger tvättstugan? Vilka använder den? Är det tryggt att gå dit?
- Finns det möjlighet och intresse för att utveckla tvättstugan som mötespunkt?
- Fungerar gårdar och entréer för alla grupper: barn, unga, gamla och personer med funktionsnedsättningar av olika slag?
- Är entréerna till bostäderna eller verksamheterna belysta och lätta att hitta?
- Syns lås, porttelefoner och namnskyltar ordentligt? Kommer alla åt dem? Sitter de i lagom höjd?
- Är entréerna olika så att det är lätt att känna igen sin egen?
- Var finns sophantering och återvinning? Fungerar den?
- Finns det möjlighet för de boende att vara aktiva och kreativa på sin gård?
- Finns det möjlighet för de boende att sätta sin prägel på gården och på sina entréer? Finns det intresse för detta?

Skolor och förskolor

Skolan och förskolan är barnens arbetsplats. Här måste de få känna sig trygga och kunna trivas.

- Upplevs skolan som en stolthet för området?
- Finns det möjlighet för barnen att vara delaktiga i hur skolan och dess omgivning utformas?
- Är det skillnad på hur flickor och pojkar upplever och använder området runt skolan? Är det skillnad mellan andra grupper?
- Hur är skolan placerad och utformad? Hur ser det ut runt omkring skolan?
- Är skolgården inbjudande, uppmuntrar den till olika aktiviteter?
- Finns det lugna och mysiga platser att bara vara på?
- Hur är det att gå till skolan från olika håll?
- Kan barnen känna sig trygga när de går till och från skolan?
- Hur är det i och runt skolan på kvällarna?
- Används lokalerna för flera ändamål, till exempel till kvällskurser, idrott, möten, ungdomsgård och pensionärsverksamhet?

Lekplatser

Leken är nödvändig i alla åldrar. På lekplatsen kan vi träffa och lära känna andra människor.

- Är lekplatsen bra utformad?
- Är det skillnad mellan hur olika grupper av barn använder lekplatsen? Upplevs lekplatsen som tillgänglig av alla barn?
- Vilka vuxna finns här?
- Finns det användbar och fantasifull utrustning?
- Finns det träningsredskap för vuxna med olika förutsättningar?
- Hur fungerar lekplatsen när det är snö?
- Finns det tillräckligt med sittplatser?
- Finns det platser i sol och skugga?

Industri-, kontors- och sjukhusområden

Vi vill känna oss trygga också där vi arbetar och får vård.

- Hur är bebyggelse och omgivning utformad?
- Upplevs miljön som vacker och trygg?
- Är området ödsligt och tomt vissa delar av dygnet?
- Vad skulle gå att förbättra? Fundera och fantisera!

Avsluta vandringen med samling och fika

En stunds samling efteråt med fika behövs för att diskutera vandringen och komplettera kartor och synpunkter. Summera vad som är trivsamt och funktionellt, identifiera problematiska platser samt eventuella meningsskillnader och konfliktpunkter. Berätta om arbetsgången framöver och om vem som kommer att göra vad.

Upprätta och förmedla ett protokoll

Omedelbart efter vandringen renskrivs minnesanteckningarna. Uppgifterna sorteras efter förvaltare och förmedlas till dessa. I samband med att förvaltarna får ta del av materialet är det viktigt att de också påminns om att de förväntas återkomma med svar på varje synpunkt i god tid innan det avslutande mötet.

Protokollet kompletteras efter det sista mötet med åtaganden och eventuella vidare diskussioner. Det skickas sedan ut till deltagare och förvaltare samt görs tillgängligt för allmänheten.

Så här upprättar du ett protokoll

1. Anteckna plats, tid och deltagare. Trygghetsvandring i område XX. Datum. Deltagare. Vandringens sträckning, från – via – till.
2. Anteckna allmänna samtal om området
Referera samtal som fördes före, under och efter vandringen.
Vad är det för ett område? Hur kom det till? Varför ser det ut som det gör? Hur är läget i området just nu? Vilka problem och möjligheter finns? Hur är det mänskliga livet? Vilka bor, arbetar och vistas här?
3. Anteckna synpunkter och förslag
Gör en lista. Se till att även få med åsikter och synpunkter som går isär mellan deltagarna. Notera om det går att urskilja skillnader mellan olika gruppers synpunkter. Pricka in platserna på en karta och lägg in bilder på varje plats som diskuterats.
4. Ange kontaktpersoner
Ange kontaktpersoner hos exempelvis stadsdelsförvaltningen, fastighetsägare, affärsidkare, ansvariga för kollektivtrafik, trafikmiljöer och parkskötsel. Skriv ner kontaktpersonens namn, telefonnummer och e-postadress.
Uppge gärna var intresserade kan hitta material om tidigare vandringar. Ange e-postadress och telefonnummer till en kontaktperson som kan svara på frågor.

Det avslutande mötet

Under det tredje mötet redovisar de ansvariga förvaltarna om och vad de planerar att göra åt de synpunkter som dök upp under vandringen. Ett samtal kring vad olika parter kan och vill göra i området kan leda till fortsatta processer även efter det avslutande mötet.

Förberedelser

Visuell presentation av området och de synpunkter som förts fram under de första två tillfällena

Gör en enkel presentation med kartan eller kartorna från det första mötet och vandringen samt med bilder på de platser där ni stannade och diskuterade under vandringen.

Stäm av med förvaltarna

De ansvariga förvaltarna kommer under det sista mötet att redovisa planerade åtgärder, alternativt anledningar till att åtgärder inte anses prioriterade eller lämpliga att genomföra. Försäkra dig om att förvaltarna vet vad som förväntas av dem på mötet och besvara frågor om upplägg och andra saker som de kan undra över.

Förslag på upplägg av ett möte

Mötet öppnas med ett välkomnande från samtalsledaren. Hon eller han gör en kort återkoppling till vad som skett på tidigare möten och berättar om dagens upplägg. En kort presentationsrunda med alla deltagare hålls. (cirka 10 minuter)

Fika kan antingen serveras vid mötets start eller stå framme så att deltagarna kan ta under mötets gång. Det är inte lämpligt att avbryta för fika mitt i eftersom det kan hämma diskussioner som kommer upp.

Förvaltarna som ansvarar för de platser som har fått synpunkter redovisar planerade åtgärder alternativt anledningar till att åtgärder inte anses prioriterade eller lämpliga.

I samband med förvaltarnas presentation låter samtalsledaren övriga deltagare komma till tals med synpunkter och frågor. Tänk på att bibehålla en god ton i samtalet. Intressen och åsikter som går isär är en både nödvändig och viktig ingrediens i samtal mellan olika grupper. Samtalsledarens roll är att se till att ingen enskild person känner sig påhoppad eller kränkt i samtalet och att fördela ordet jämnt så att alla kommer till tals.

Därefter avslutas mötet med att samtalsledaren tackar alla deltagare. Berätta vad som kommer att hända med protokollet och om det kommer att ordnas någon uppföljningsvandring. Lämna gärna kontaktuppgifter till förvaltare och ansvariga i området och tipsa om olika påverkansvägar som ligger öppna för boende och aktiva i området.

Avsluta också gärna med lite inspirerande exempel på vad som går att göra själv eller tillsammans med andra i området, som till exempel att odla, ordna turneringar eller konserter, starta föreningar och ordna föreläsningsserier om något ämne som engagerar många i området.

Upplägget på mötet ska helst lämna utrymme för att vissa diskussioner kan dra ut på tiden. Om det startar en diskussion som känns viktig och den drar ut på tiden, ta upp frågan om deltagarna vill stanna kvar längre för att diskussionen ska kunna slutföras. Kanske är det en viktig fråga som kräver ett nytt möte eller någon annan typ av forum. Fundera och diskutera med deltagarna.

Efter det avslutande mötet

Och sedan?

Den typ av trygghetsvandring som beskrivs i den här skriften kan göras i alla områden, i ljus och mörker och med jämna mellanrum. Att ange datum på minnesanteckningar, kartor och fotografier gör det lättare att följa upp arbetet.

En enkel fotodokumentation år från år av de viktigaste platserna kan bli till både nytta och glädje. Att visa bilder före och efter förbättringar kan även ge tillfredsställelse och inspiration i förändringsarbetet, både för ansvariga och allmänhet.

Om någon i organisationen har kunskap i geografiska informationssystem (GIS) kan resultaten från trygghetsvandringar samlas på så sätt. Då blir uppföljning och dokumentation enkel och åskådlig.

Information och återkoppling

Det är bra om resultatet från vandringen kan redovisas på kommunens och andra ansvarigas webbplatser och kanske i den lokala tidningen.

Att gå vidare

Efter några månader kan det vara lämpligt med en ny vandring i samma område för att följa upp vad som har hänt med de synpunkter som dök upp och de åtaganden som gjordes. Den kan göras med samma deltagare, som en helt ny process eller enbart som en tjänstemannavandring för att följa upp att förvaltarna har genomfört de förändringar som de har åtagit sig.

Trygghetsvandring – metod och fördjupad kunskap

Trygghet handlar om så mycket och vår upplevelse av trygghet skiljer sig från person till person. Framför allt vet vi att det skiljer sig mellan kvinnor och män och att andra faktorer som exempelvis ålder, kulturell bakgrund och tillgång till sociala skyddsnät är av stor vikt. Vår känsla av trygghet – även den vi upplever när vi rör oss ute – påverkas av mycket som inte har att göra med området vi rör oss i. Det handlar bland annat om alla våra tidigare upplevelser, om tillit till oss själva och våra kroppar, om tillgång till sociala och samhällseliga skyddsnät, ekonomi och boende.

Vi kan inte genom trygghetsvandringar ändra på människors ekonomiska trygghet eller tillit till sig själva, men sådana vandringar kan vara ett utmärkt sätt att arbeta både med frågor om trygghet och trivsel samt med medborgardeltagande i den fysiska planeringen.

Trygghetsvandringen kan också vara ett sätt att arbeta med allmänna jämställdhets- och demokratifrågor som vem som får och kan röra sig på olika platser, var och hur dialog sker mellan medborgare, tjänstemän och kanske politiker. Trygghetsvandringar kan ge medborgare större kunskap om hur samhället fungerar och dessutom vara en kanal för att göra sin röst hörd och kunna påverka.

Trygghetsvandringar kan ge tryggare och mer trivsamma miljöer som människor vill vistas i vilket gör att fler rör sig utomhus med alla de positiva effekter det har. Här kan det också finnas vinster för kommunen genom att planering sker med bättre underlag. Dessutom är det en stor vinst för kommunen om medborgarna ökar sin förståelse och sitt förtroende för kommunens arbete och bidrar med sin kunskap om sitt närområde och sin vardag.

Gör det bästa av metoden

För att dessa positiva effekter ska uppnås är det viktigt att trygghetsvandringen sker genomtänkt, inkännande och på ett strukturerat sätt. Förankra vandringen väl hos de parter som ska delta och försök att åstadkomma en representativ blandning av boende och verksamma bland deltagarna.

Det är viktigt att ha en duktig samtalsledare som gör ett ambitiöst för-, under- och efterarbete. Om detta inte sker riskerar metoden ha motsatt effekt, genom att den till exempel bara ger röst åt en grupp som redan har stort inflytande i området, eller genom att de boende känner sig illa bemötta eller inte känner att deras synpunkter tas på allvar.

Det finns även risk för att samtalet blir för snällt och väjer för konflikter, vilket kan ge en falsk bild av att det inte finns åsiktsmotsättningar i området. Olika grupper kommer alltid att ha olika intressen och det är ur demokratisynpunkt farligt att ignorera detta. Samtalet kan ändå vara trevligt och det går att hitta gemensamma lösningar på problem så länge det finns insikt om att det kan finnas skilda intressen inom gruppen.

Det är viktigt att fundera över skillnaden mellan trygghet och säkerhet. Säkerhet handlar om att hantera den faktiska risk som vi kan utsättas för i en situation. Trygghet är däremot den känsla som vi har i situationen och den behöver inte ha särskilt mycket att göra med den faktiska risken. Det finns en fara i att blanda ihop de två begreppen.

Insatser med avsikt att öka tryggheten genom fysiska skydd eller upplysningskampanjer kan ibland ge motsatt effekt då de kan ge bilden av att individer borde vara otrygga och att det därför behövs insatser. Till exempel kan stängsel, kameror, jalousier och varningsskyltar som syftar till att förhindra brottslighet, ge platsen ett intryck av att vara otrygg och utsatt. Dessa skalskydd kan också leda till otrygga miljöer utanför byggnaderna då de skapar fasader utan mänskliga blickar.

Samma sak kan gälla om det talas allt för mycket om trygghet. Trygghet, liksom många andra grundläggande behov, uppmärksammas först när vi upplever en brist. **Den bästa tryggheten är den som ingen ens behöver reflektera över.**

Samtalsledaren är viktig

Samtalet och mötet mellan alla deltagare i trygghetsvandringen är de kanske viktigaste och mest stimulerande delarna av konceptet. Samtalsledarens uppgift är att hålla samtalet öppet och se till att alla får komma till tals – boende, sakägare, tjänstemän från kommunen och andra som är verksamma i området.

Det är viktigt att de boendes synpunkter blir styrande för diskussionerna. Det är också väsentligt att positiva och trygga platser och aspekter på området lyfts fram och att otrygghet bland deltagarna inte förstärks.

En samtalsledare med kunskap om närområdet och kommunen kan om det behövs rekryteras utifrån, det kanske inte alltid är den som är ansvarig för trygghetsfrämjande åtgärder eller planärenden som är lämpligast att leda samtalet. Att ha läst på om trygghet i relation till olika grupperns tillgång till offentliga rum är en viktig grund för samtalsledaren. Till exempel kan man ta del av Brå:s nationella trygghetsundersökning, NTU.

Att ha en kvinna och en man som samtalsledare kan ge positiva effekter liksom att fundera över hur pass representativa samtalsledarna är utifrån exempelvis sin ålder och etnicitet. Vid behov är det självklart viktigt att engagera tolkar för att fånga upp och förmedla allt som händer under trygghetsvandringarna.

De boende är centrala deltagare och det är viktigt att värna deras möjlighet att ta plats i diskussionerna. Det skapar delaktighet, motivation och engagemang och det är ju också de som bor och verkar i närområdet som kanske bäst känner till det.

Ett av syftena med vandringen är att stärka känslan för området. Att tala om områdets historia och förändringar som skett kan vara ett sätt att uppnå detta.

Allas rätt till det offentliga rummet

Att ha möjlighet att röra sig fritt i det offentliga rummet är en förutsättning för att kunna ta del av samhällsaktiviteter, upprätthålla sociala kontaktnät, sköta sitt jobb och utträtta sina vardagsärenden. Det är helt enkelt en förutsättning för mänskligt liv och är i allra högsta grad en jämställdhets- och demokratifråga.

Inte heller får brist på ekonomiska resurser göra att vi utestängs från att kunna förflytta oss i den stad eller det samhälle vi bor i. Vi behöver också känna oss trygga och ha frihet att röra oss utanför hemmet.

Trygghet handlar om demokrati

I alla dessa hänseenden finns det skillnader i rörelsefrihet mellan olika grupper i samhället. Det kan handla om ojämna ansvarsfördelning på arbetet eller i hemmet, tillgång till resurser, erfarenheter av våld och hot. Dessa skillnader är vad vi vet i dag tydligast mellan kategorierna kvinnor och män, men skillnader kan exempelvis också finnas mellan olika åldersgrupper, personer med olika kulturell bakgrund, olika utbildningsnivå och mellan personer med och utan funktionsnedsättningar.

Det är i högsta grad en demokratisk fråga att städer och samhällen är öppna för alla medborgare. Därför behövs platser som är trevliga att vistas på, som är öppna för alla och som inte kräver konsumtion. Tillgång till offentliga platser bör inte avgöras av de enskilda personernas olika ekonomiska förutsättningar.

Vi behöver arbeta för att alla ska kunna få tillgång till våra gemensamma platser. När vi möts över gränser kan en större gemenskap och ökad trygghet utvecklas. Om vi inte känner trygghet när vi rör oss på offentliga platser, finns risken att vi stannar hemma eller begränsas i hur vi rör oss.

De flesta människor upplever obehag i vissa situationer, men vissa grupper är mer utsatta eller upplever mer otrygghet än andra. En känsla av utsatthet och rädsla för brott och kränkningar utgör hinder för många människor att röra sig utomhus. Det är viktigt att skaffa kunskap om olika gruppers tillgång till offentliga platser. Det är en väsentlig del av vår demokrati att alla har samma möjligheter att röra sig var de vill.

Kvinnor upplever större otrygghet än män

Trygghet har en stark koppling till könstillhörighet. Gång på gång visar trygghetsundersökningar att kvinnor upplever en större otrygghet än män när de rör sig på offentliga platser. Forskning visar att de allra flesta kvinnor, och självklart även många män, har strategier för att hantera denna otrygghet. Det kan handla om att vara uppmärksam på vilka man möter eller om man har någon som går bakom. Det kan handla om att välja olika vägar dag- och nattetid, eller att anpassa klädsel eller rörelsemönster för att på olika sätt minimera risken för utsatthet.

Samtidigt är inte kvinnor generellt sett mer utsatta för brott än män. De allra flesta våldsbrott utomhus drabbar unga män. Men att bara se till allmän brottsutsatthet när det gäller kvinnor och män ger en missvisande bild och man kan tänka sig flera förklaringar till att kvinnor upplever en större otrygghet än män.

En förklaring till kvinnors oro kan vara att de i betydligt högre utsträckning än män utsätts för och riskerar att utsättas för sexualiserat våld. Denna typ av brott upplevs som mer skrämmande och integritetskränkande än de flesta andra saker som personer kan råka ut för.

En annan förklaring kan vara mediebilder som beskriver kvinnor som utsatta. Även fiktiva medier, som filmer och böcker där kvinnors utsatthet är ett vanligt dramaturgiskt grepp, spelar roll för bilden av kvinnor som utsatta.

Många kvinnor upplever också en slags lågradig kränkning i sin vardag. Det kan handla om nedsättande eller kränkande kommentarer, känslan av att ständigt göras till objekt där ens utseende bedöms och värderas. Men det kan också röra sig om andra reaktioner hos omgivningen som tolkas som hotfulla eller förminskande. Denna typ av kränkningar bidrar till att påminna om att en kvinna är ett ständigt potentiellt offer för grövre kränkningar.

Enligt attitydundersökningar tenderar kvinnor också att undervärdera sin förmåga att försvara sig mot fysiska angrepp medan män tvärtom tenderar att övervärdera sin förmåga.

Att tala om en omotiverad otrygghet hos kvinnor är alltså missvisande. Det är viktigt att förstå de bakomliggande orsakerna för att kunna förändra och förbättra förutsättningar och därigenom ge alla människor möjlighet att känna sig trygga.

Trygghet för vem?

När man talar om allas rätt till det offentliga rummet är det också viktigt att fråga sig för vem det är vi vill skapa trygghet. Vill vi att alla omfattas av rätten till trygghet? Det finns grupper som ofta ses som ett trygghetsproblem snarare än personer som har rätt att uppleva trygghet på våra offentliga platser. Det kan handla om grupper av ungdomar, huvudsakligen då killar. En annan grupp är missbrukare som ofta håller till på offentliga platser.

Fundera gärna över hur dessa människor uppfattas och bemöts av oss andra. Missbrukarna på torget är en grupp som mycket väl kan fungera som en trygghetsfaktor så länge de inte uppför sig aggressivt eller stötande. De känner ofta till vad som händer runt omkring dem och vet vilka som rör sig i närområdet.

Grupper skilda förutsättningar

Det är inte lätt, och kanske inte heller alltid rätt, att kategorisera och sätta in människor i olika fack. Ibland kan det dock vara nödvändigt att peka på generella olikheter för att kunna arbeta för ett mer demokratiskt och jämställt samhälle.

Här är några exempel på grupper som kan behöva extra fokus när vi funderar över tillgång och rätt till våra allmänna utrymmen.

Barn behöver utsättas för vissa risksituationer för att lära sig hantera dem. Samtidigt behöver de skyddade miljöer där de kan leka utan att exponeras för exempelvis biltrafik.

Viktigt att tänka på är att barn leker mer eller mindre hela tiden, inte bara vid platser anpassade för lek. Promenaden eller cyklandet till skolan kan gå lika mycket ut på att titta på allting runt omkring som den går ut på att transportera sig.

Försök att se området ur ett barnperspektiv. Vad ser barn – hur skymms deras sikt och vad möter dem i miljön? Man kan även hålla trygghetsvandringar specifikt med barn, exempelvis ordna trygghetsvandringar med barnen kring en gemensam skolväg eller på och runt skolgården. Tänk på att uppdelningen mellan könen delvis är än starkare bland barn än bland vuxna – hur påverkas flickor och pojkar olika av den fysiska miljön? Utformas barnens platser lika mycket för flickor som för pojkar? Finns det tendenser att förstärka könsroller i utformandet av platser för barn?

Ungdomar är ofta hänvisade till allmänna utrymmen för sin samvaro, speciellt kvällstid. Hur kan de få sätta sin prägel på en plats utan att för den skull ta över och utestänga andra grupper? Är det skillnad på om det är unga kvinnor eller män som sätter sin prägel på platsen?

Vi kan säkert alla bli bättre på att lyssna mer på våra ungdomar när det gäller områdets utformning och förändring. Det kanske behövs fler allmänna mötesplatser för fritidsaktiviteter, inte bara olika köpcentra där vi förväntas konsumera varor och tjänster. En risk vid planering som ska ta hänsyn till ungdomars behov och erfarenheter är att det bara är unga män som lyssnas och fokuseras på. Tänk på att ta hänsyn till olika kön, ålder och bakgrund även inom gruppen ungdomar.

Personer med funktionsnedsättningar kan ofta känna sig begränsade och otrygga på grund av fysiska hinder i miljön. Sättningsskador i en stenläggning kan till exempel orsaka stora problem för en person i rullstol eller med rullator och för personer med nedsatt syn som har svårt att avgöra höjdskillnader. Även störande ljudmiljöer och blinkande ljus kan vara ett problem, liksom platser med få eller trånga in- och utgångar.

Forskning visar också att kvinnor med funktionsnedsättningar i högre grad än andra kvinnor förbereder sig på en våldssituation genom att ha med sig något att använda i självförsvar. Denna grupp har alltså större behov av alternativa vägar än många andra och behöver miljöer som känns trygga och överskådliga.

Belysning och trygghet

Att kunna se ansiktet på den man möter är viktigt för känslan av trygghet utomhus. Det är speciellt viktigt för kvinnors trygghet eftersom kvinnor i större utsträckning än män upplever en ensam man som ett potentiellt hot. Även om det ofta inte går att avgöra uppsåt av att se ansiktsuttryck och möta blicken så ger det ändå en större känsla av kontroll än om personen är helt dold. Därför kan belysning något nedanför ansiktshöjd bidra till en ökad trygghetskänsla. Tänk då på att olika personer har olika ansiktshöjd, det som är under ansiktshöjd för en vuxen gående kanske är bländande för en kortare person eller för någon som sitter i rullstol.

En gångväg med stark och tät belysning är ingen garanti för att människor ska känna sig trygga. Det kan kännas som att vara på en upplyst scen och effekten kan då bli ökad otrygghet. Det är därför bra om utelamporna även belyser en del av omgivningen utefter vägen och inte bländar. Det är bra att belysa blickpunkter bredvid vägen snarare än vägen själv. Underlaget på vägen behöver dock ha tillräckligt bra belysning så att gående kan bedöma jämnheten i underlaget och eventuell halkrisk.

Tänk på gränsen mellan ljus och mörker – alltför ljusa delar bländar och förstör mörkerseendet vilket gör att områden utanför ljuskäglan upplevs som betydligt mörkare än de egentligen är.

Sedan kan det vara bra att tänka på att inte alla ogillar mörker. För vissa skänker mörkret trygghet och lugn och det är viktigt att även behålla platser där den gruppen kan njuta av mörkret.

Grönska och trygghet

Grönstrukturer, med träd, buskar och marktäckande växtlighet, är ett inte helt enkelt kapitel när det gäller trygghet och trivsel. Forskning visar att grönstrukturer i städer har många positiva effekter både för individers välmående och på miljöfaktorer i staden. Grönska sänker pulsen för individer som vistas i och omkring den samtidigt som den dämpar ljud och ger mjuka skuggor. Grönska tar också hand om regnvatten så att VA-systemen inte överbelastas och skapar ett vänligare klimat i storstäder.

Men grönska kan även upplevas mörk och skrämmande. Många känner sig otrygga i parker och vid buskage nattetid och en del upplever även grönska som skrämmande dagtid. Personer med ursprung i länder som saknar den typen av lummig växtlighet som finns i Sverige kan ofta uppleva även mindre grönområden som obehagliga.

Eftersom grönska är väldigt viktigt för både miljö och trivsel dagtid, är inte lösningen på otryggheten att skära ner alla buskar eller ta bort all täckande grönska. På vandringen kan det vara bra att diskutera grönstrukturens betydelse med deltagarna. Ta gärna upp olika sätt att se på grönska och hur den upplevs vid olika tider på dygnet och året. Diskutera också om olika typer av grönstrukturer har olika värden och användningsområden.

De gröna inslagen som vi har i våra städer och tätorter har även betydelse för den ekologiska hållbarheten. Till exempel kan det vara bra att tänka på att sammanhängande grönområden isoleras så lite som möjligt från annan grönstruktur. Fundera också på om det finns möjligheter att underlätta för odling på oanvänd mark, bostadsgårdar och i förlängningen även på tak och terrasser.

Var med och skapa ett tryggare samhälle

Vi vill att våra offentliga platser bjuder in oss och lockar till aktivitet, möten och upplevelser. Det är då vi kan träffas på torget eller i parken, vandra hem i sommarnatten och cykla till vänner i en annan del av staden.

Ett inbjudande samhälle ger plats åt alla människor och ger utrymme för såväl olikhet som likhet. Det är när vi möter olikhet som vi sporras att fundera över vilka vi själva är och vi påminns då också om att det finns värden som står över våra individuella skillnader och som förenar oss. Det handlar om en gemensam vilja att ha ett gott liv, rörelseutrymme, givande relationer, få uttrycka sig och få känna sig sedd och respekterad. Det påminner oss helt enkelt om vikten av demokrati och jämlikhet.

Trygghetsvandringar kan vara ett sätt att bidra till ett sådant samhälle. De kommer inte ta oss hela vägen. Men denna medborgardialog kan vara en viktig del i en större helhet där man skapar möjligheter till förändringar som kan leda till ett tryggare, mänskligare och mer trivsamt samhälle.

Det finns många olika användningsområden för trygghetsvandringar och det går att anpassa metoden till olika syften. Det finns också fallgropar att akta sig för som vi har pekat på i den här manualen. Men framför allt finns det enorma vinster att göra.

Vi hoppas att du hittar just ditt sätt att genomföra trygghetsvandringar på för att skapa ett utvecklande möte. Diskutera det du läst här med andra, testa dig fram och låt dig inspireras av andras exempel. Vi hoppas att du vill vara med och utveckla trygghetsvandringarna ytterligare och att du vill dela med dig av dina kunskaper och erfarenheter för att göra metoden ännu bättre.

Vill du veta mer?

Tryggare och Mänskligare Göteborg
www.goteborg.se/tryggaremanskligare

Boverket
www.boverket.se

Brottsförebyggande rådet (Brå)
www.bra.se

Tryck: Elanders Sverige AB
Upplaga: 1
Antal ex: 3 000
Illustrationer: Helena Bergendahl
ISBN (tryck): 978-91-86559-21-2
ISBN (pdf): 978-91-86559-23-6

Denna skrift kan på begäran beställas i alternativa format.

© Tryggare och Mänskligare Göteborg, Boverket och Brå 2010

Det här är en skrift för dig som planerar att ordna en trygghetsvandring.

En trygghetsvandring kan vara ett viktigt steg för ett mänskligare samhälle. Genom att arrangera en vandring kan du vara med och skapa förutsättningar för lustfyllda möten, vänliga miljöer och trygghet i ditt område.

Den här skriften visar hur du går tillväga för att ordna en trygghetsvandring, steg för steg – före, under och efter vandringen.

GÖTEBORGS CENTRALA BROTTSFÖREBYGGANDE RÅD

